

care citează compendiul. Pe traseul a „ceea ce se știe“ (cronici, interviuri extrase din arhivele gazetărești), ori al unor discursuri elaborate special, de oameni de teatru din jurul proeminentei figuri titulare.

Volumul **Ion Cojar** – mi se pare mie – urmând un același inițial model de cuprins, e mai atent decât unele anterioare cu „suprafața de iradiere“ a subiectului (poate ca urmare a câștigului de experiență, de la o carte la alta; poate, datorită tocmai generozității cu care Ion Cojar se lasă, dintotdeauna, abordat – deschidere ce-și arată aici direct și indirect efectele). Sunt puse în evidență o seamă dintre calitățile inconfundabile ale *brandului Cojar*: competența teoretică, știința de a orchestra cuceritor întâlirile textelor cu trupele de actori, și cu proiectul său stilistic, profesionalismul sever, însă armonios, al rafinamentelor sale construcții spectaculare, însușirea de a fi, în același timp, un pedagog de vocație, un magician de mari, de frumos împlinite destine de teatru. A „trece în revistă“, iată, și numai câteva dintre caracteristicile puse în pagină „acum“ de ediția referitoare la Domnul Ion Cojar, dezvăluie – sub reflectorul formulărilor – *Un Personaj_incontestabil rar, special*, imprimat cu litere aldine și pe scândura scenei și în loja fenomenului teatral românesc. Asta dovedește volumul lucrat de studenții din UNATC. Rămâne, în urma studenților-autori-de-carte, și *lecția respectului*, față de capitolele precedente din istoria artei teatrale. Și, încă lipsește *ceva* din enumerarea „șanselor“ de „a-l regăsi“ – prezent în clipă, nu doar în file – pe Ion Cojar... Domnia Sa este depozitarul unor date mult mai exacte decât cele din defectuoasele noastre arhive instituționale despre complicațiile unor zile nisipoase, stranii (pesemne, chiar de apostolat), când puteau fi forfecate cortinele oricărei premiere, când un text, o viziune spectaculară, un rol, un regizor, o trupă de teatru (sau chiar niște gazetari teatrali) aveau „neîntâmplătoare locuri dinainte rezervate“, într-un vehicul oricând gata să le ducă ideea, efortul, pe fragmente, nu către spectatori ori lectori, ci înspre „deșertăciunea tuturor lucrurilor“... Și totuși, au fost mari spectacole !... Într-un trecut nu prea îndepărtat...

Maestri ai teatrului românesc în a doua jumătate a secolului XX. Ion Cojar. Centrul de studii și experimente teatrale „Crin Teodorescu“. UNATC PRESS, 2006.

Ana SCARLAT

Noutăți editoriale de la Budapesta.

În acest an, la Târgul Cărții Ungare, Editura Holnap a lansat pe piață volumul **Figuri emblematice ale epocii (A kor foglalatjai) – „Hamlet“ la cumpăna mileniului**, scris de cercetătoarea în studii teatrale Adrienne Darvay Nagy. Acesta cuprinde comentarii la numeroase spectacole *Hamlet* montate în

lume, de la patria lui Shakespeare până în Europa Occidentală sau Centrală și de Est, ca și spectacol video din America. Cartea a fost distinsă de Societatea de Studii și Cercetări Teatrale din Londra cu Premiul „Research of World” pe anul 2002. În câteva luni de la apariție, volumul și-a câștigat o binemeritată reputație. A avut numeroase prezentări la posturi de radio și televiziune, la simpozioane, la festivaluri de teatru național și internațional din Ungaria și în presa culturală scrisă.

Impulsul de a concepe un volum *Hamlet* legat de tema răscrucii secolelor i l-a dat, după mărturia autoarei, spectacolul de la Cluj al regretatului Vlad Mugur, dar mai ales invitația pe care i-a făcut-o actorul Zsolt Bogdán, de a-l vedea în primul său rol jucat în limba română. Tot el i-a atras atenția asupra filmului video al lui Almereyda. Îndemnul precumpănitor l-a primit din partea unui bun prieten britanic, creator de costume de teatru și în cercetător teatral același timp – Sidney Jowers, care din păcate nu a mai apucat să vadă volumul gata tipărit. Cei doi s-au împrietenit în 1991 la Congresul de Iconografie Teatrală de la Veneția. Propunerea de a se ocupa de o tematică teatrală britanică a venit din partea acestui prieten. Apoi a primit curând un pachet voluminos de cronici teatrale apărute în presa britanică între 1999–2001, ale spectacolelor despre povestea celebră a prințului danez, jucate în țara lui Shakespeare. Dacă volumul nu a putut apărea în 2003, la aniversarea a 210 ani de la primul spectacol în limba maghiară cu *Hamlet*, montat la Cluj, a apărut măcar în 2006, la a 390 comemorare a morții lui Shakespeare. Datorită acestei întârzieri, s-a putut include în volum un epilog, în care este evocat rezultatul proiectului comun realizat cu unul dintre interpreții spectacolului, András Demeter, *Hamlet în Gara de Vest (Hamlet a nyugatiban)*, realizat de Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara, sub conducerea regizorală a lui Victor Ioan Frunză. Portretul din spectacol al acestui bun prieten, care este András Demeter, interpret al lui Claudius, împodobește coperta cărții.

Pentru a înțelege perfect motivația conceperii acestui volum, atât de original, cred că merită să citez câteva rânduri din *Prefață*. „În 1997 mă aflam în Riga, la o conferință teatrală. În anul acela, Lady Diana a căzut victimă unui accident de automobil, a fost ucis Versace, iar la Calcutta a încetat din viață Maica Tereza. Un bun prieten, bielor, îmi spunea că, odată cu moartea legendelor vii – cu trei ani înainte de data calendaristică – s-a încheiat și secolul XX... Eroul principal al lui Shakespeare, începând de la nașterea piesei, însumează la modul „global” marile întrebări ale intelectualității dintotdeauna, eternele îndoieli ale omului-artist.” Pare că din această frază s-a născut volumul despre care vă vorbesc. Un volum riguros, având o bază de date temeinice, precise, scris într-un stil, spiritual și elegant. Sunt urmărite montările tragediei prințului danez din ultimii ani ai secolului XX, de la Peter Brook la Liviu Ciulei. Datorită analizei pertinente a spectacolelor, se ajunge de la sine la punctul de pornire stabilit de autoare, anume că „în literatura dramatică *Hamlet* este primul om modern. El se confruntă cel mai puternic cu puhoiul de probleme care-i preocupă pe gânditori, de când, vrând-nevrând, au fost obligați să conștientizeze că domiciliul omenirii, Pământul, nu este centrul universului.”

Volumul amintește ca gen de cărțile polonezului Jan Kott. Numai că, Jan Kott actualiza, căuta permanent liantul dintre piesele lui Shakespeare și prezent, legătura cu ziua de azi, mesajul trimis pentru omul de azi. Spre deosebire de lucrările lui Kott, volumul de față urmărește destinul lui Hamlet, prezentat de atâtea și atâtea spectacole, mai mult dinspre partea sa scenică, din punctul de vedere al regizorului, al modificărilor operate de regizor, al interpretărilor, al decorului și costumelor. Autoarea chestionează în primul rând spectacolele și, numai prin ele, textul.

Unul dintre marile merite ale volumului este tocmai originalitatea abordării: cititorul e plimbat prin două lumi – o lume a textului, alta a spectacolelor născute din el. Suntem puși să întreprindem *un voyage* interesant, ceea ce constituie chiar o a treia lume, care ne servește multe și neașteptate învățăminte.

La cumpăna secolelor ne sunt evocate o suită de spectacole senzuale, defalcate pe capitole. Ne sunt povestite amănunte semnificative, momente sacrale concepute în aceste spectacole, dar legate organic și de anumite nuanțe ale sacrificiului adus în general de creator, fără ca autoarea să cadă în patetic sau să însufle celor povestite niște cețuri nebulose. Pur și simplu ne povestește spectacole.

Originală, profund diferențiată de alte cărți pe această temă, este nu doar panorama largă, enciclopedică, caleidoscopică a unor anume spectacole cu *Hamlet*, dar și latura informativă a textului, modalitatea amuzantă și cuceritoare de prezentare a epocii în care au fost montate aceste spectacole. La această răscruce a secolelor, pe care am trăit-o, pe care o trăim, autoarea evidențiază analogii destule cu frământata epocă a lui Shakespeare, patima, religiozitatea, dar totodată cinismul, nemărginita cruzime, dar și profunda sensibilitate.

Autoarea este un pasionat istoric teatral. Vasta documentație de care s-a folosit pentru descrierea spectacolelor conferă lucrării o atractivitate deosebită. Cititorului îi sunt oferite un șir de spectacole extrem de valoroase din întreaga lume. Cele pe care nu le-a putut viziona, le-a cunoscut prin fotografii, casete video, documente scrise. Prin reconstituirea precisă a spectacolelor, circumscrie cadrul teatral de la finele secolului XX. Evidențiază caracterul „specific,” pe care în țările Europei Centrale arta teatrală a fost nevoită să și-l asume, înainte de 1989. Un atare gest de asumare a unei atitudini „refractare” implică întotdeauna alegerea unei opere capitale din literatura dramatică.

În mod fericit, autoarea a ales metoda descrierii unei arte teatrale de timp complex. O întreprinde cu un nobil profesionalism. Prin această metodă, analiza cuprinde toți factorii componenți ai unui spectacol.

După ce parcurgi și ultima filă, începi să te joci în gând cu întrebările. Cu ușoară teamă, cu multă curiozitate. Oare etern frământatul Hamlet, „primul om modern,” cu ce, cu câte se va confrunta de-acum înainte, în acest abia născut secol XXI.? Cum va arăta sumedenia de personificări al preacuratului prinț pentru oamenii secolului prezent?

Dar despre toate acestea ne va scrie, la răscrucea acestui proaspăt secol cu următorul, un alt „savant”, încă nenăscut, în ale teatrului.